

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-4>

УДК 658.8

ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ

PUBLIC PROCUREMENT AS AN INSTRUMENT FOR STIMULATION OF THE INNOVATIONS DEVELOPMENT

Березовська Людмила Олексіївнакандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2782-032X>**Кириченко Анастасія Володимирівна**кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5647-7698>**Berezovska Lyudmyla, Kyrychenko Anastasiia**

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті проаналізовано досвід використання державних закупівель як інструмент стимулювання інновацій в ЄС та розроблено пропозицій щодо їх впровадження в Україні. Систематизовано основні елементи державних закупівель інновацій в ЄС. Досліджено інноваційне партнерство як новий вид державних закупівель, впроваджений з метою поліпшення умов для використання інновацій в країнах ЄС. Проведено оцінку практики використання державних закупівель інновацій в ЄС та Україні. Визначено основні ризики при впровадженні європейської моделі державних закупівель в Україні. Зроблено висновок про важливість розробки та затвердження на законодавчому рівні стратегічного курсу щодо стимулювання інновацій в системі державних закупівель України на основі рекомендацій Європейської Ради та успішних практик країн ЄС.

Ключові слова: державні закупівлі, закупівля інновацій, стимулювання інновацій, інноваційне партнерство.

The article analyzes public procurement as a tool for stimulating innovation development. The relevance of the topic is dictated by the need for innovative development of the Ukrainian economy in connection with the need for rapid recovery of the country in the post-war period and harmonization of the public procurement system with EU standard. In order to implement the experience of The EU countries in stimulating of innovation through public procurement, it is necessary to focus on the best practices recommended within the EU. The purpose of the research is to analyze the experience of using public procurement as a tool to stimulate innovation in the EU and to develop proposals for their implementation in Ukraine. The following methods were used to conduct the research: desk research (collection and study of existing reports, analytical documents, strategic documents, studies); method of analysis (the collected information was analyzed, structured and appropriately presented in the article). The article systematizes the main elements of state procurement of innovations in the EU, namely: goals of state procurement of innovations; general procedure; documents regulating the procurement procedure; procurement methods. Innovation partnership as a new type of public procurement, implemented with the aim of improving conditions for the use of innovations in the EU countries, has been studied. An assessment of the practice of using public procurement of innovations in the EU and Ukraine was carried out and it was found that although the mechanism of public procurement at the EU level is clearly prescribed, it has not yet found a significant spread in the countries of the European Union, and in Ukraine there is almost no corresponding practice. State institutions in Ukraine do not trust innovative solutions as such, do not care about the level of security of these developments, as they often do not deeply investigate their benefits. A conclusion was made about the importance of developing and approving at the legislative level a strategic course for stimulating of innovations in the public procurement system of Ukraine based on the recommendations of the European Council and successful practices of EU countries.

Keywords: government procurement, public procurement, innovation procurement, innovation stimulation, innovation partnership.

Постановка проблеми. Потреба в інноваційному розвитку економіки України є актуальною у зв'язку з необхідністю швидкого відновлення країни в повоєнний період та гармонізацією системи державних закупівель зі стандартами ЄС.

З метою впровадження досвіду країн ЄС щодо стимулювання інновацій за допомогою державних закупівель необхідно зосередитись на кращих практиках, рекомендованих в рамках ЄС.

Відповідно до Директиви ЄС 2014/24 державні органи повинні обирати найкращий стратегічний підхід у застосуванні державних закупівель для стимулювання інновацій, оскільки купівля інноваційних продуктів, робіт і послуг відіграє ключову роль у підвищенні ефективності та якості державних послуг під час вирішення основних соціальних проблем. Це сприяє досягненню найбільшої віддачі від використання державних коштів, а також більш широких економічних, екологічних та соціальних вигод з точки зору генерації нових ідей, їх втілення в інноваційні продукти і послуги і, таким чином, забезпечення сталого економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні засади здійснення державних закупівель з метою стимулювання інновацій у країнах світу та ЄС вивчали такі українські вчені як М. І. Карлін та В. К. Малолітнева.

На думку М. І. Карліна, який проаналізував досвід проведення державних закупівель країн Вишеградської групи, інноваційне партнерство, що починає розвиватися в цих країнах як форма державних закупівель, важливо використовувати в Україні, лише у разі, якщо у замовника виникає потреба придбати інноваційний продукт, послугу чи роботу, яких ще немає на ринку і які вимагають проведення наукових досліджень та встановлення довготривалого партнерства із замовником для їх розробки та фінансування [1].

В. К. Малолітнева виділяє «дружні» до інновацій закупівлі та стратегічні закупівлі інновацій.

У «дружніх» до інновацій закупівлях, створення інновацій є лише можливим, навіть, якщо оголошено закупівлю, у якій інновації не очікуються. У стратегічних закупівлях, інновації виступають єдиною метою закупівлі. Такі закупівлі передбачають, що замовник встановлює вимогу щодо закупівлі вже існуючої інновації з метою прискорення її входження на ринок та розповсюдження. А також такі

закупівлі можуть мати за мету цілеспрямоване стимулювання розробки та представлення інновації на ринок шляхом формулювання нових вимогливих потреб [2].

Зарубіжні науковці приділяють значну увагу питанням використання державних закупівель для стимулювання інноваційної діяльності.

Наприклад, Czarnitzki D., Hünermund P., Moshgbar N., проаналізувавши вибірку з 3410 німецьких фірм з метою дослідження впливу реформи системи державних закупівель, що відбулася у 2009 р., на розвиток інновацій в бізнес-секторі, виявили потужний і значний вплив державних закупівель, орієнтованих на інновації, на обіг нових продуктів і послуг. Водночас їх результати дослідження демонструють, що державні закупівлі здебільшого стимулюють інновації більш поступового характеру, а не справжні ринкові новинки [3].

Bastian Krieger та Vera Zipperer досліджували вплив зелених державних закупівель на розвиток екологічних інновацій та зробили висновок про їх ефективність як інструменту інноваційної політики для малих та середніх підприємств [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З метою впровадження досвіду країн ЄС щодо використання державних закупівель як інструменту стимулювання інновацій потребує подальшого дослідження практика державних закупівель в ЄС.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз досвіду використання державних закупівель як інструменту стимулювання інновацій в ЄС та розробка пропозицій щодо їх впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна протягом останніх років демонструвала значне зниження розвитку інноваційної сфери через непослідовність у проведенні реформ, політико-економічну нестабільність та військові дії на території країни.

У 2021 р. вона стрімко опустилася на шість позицій порівняно з 2018 р. в рейтингу «Глобальний індекс інновацій – 2021» та зайняла 49 місце серед 126 країн і територій світу (рис. 1).

О. А. Лаговська, С. Ф. Легенчук та С. В. Свірко вважають, що державні закупівлі можуть:

– сприяти пом'якшенню бар'єрів для малого і середнього бізнесу в Україні, зокрема в агроекологічному секторі;

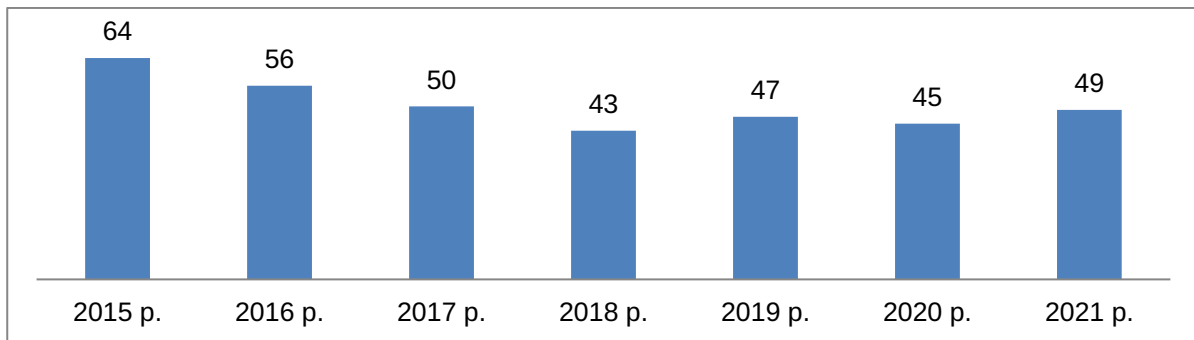

Рис. 1. Місце України в рейтингу «Глобальний індекс інновацій» за 2015 – 2021 рр.

Джерело: складено авторами за даними [5–8]

- бути каталізаторами процесів впровадження інновацій;
- стимулювати розвиток інноваційних бізнес-моделей завдяки створенню системи показників інноваційного розвитку запропонованих товарів (робіт, послуг);
- сприяти просуванню стійких моделей розвитку в державних та регіональних проектах;
- бути корисним інструментом для органів місцевого самоврядування для досягнення соціальних, інноваційних та екологічних цілей;
- стати ефективним інструментом досягнення цілей екологічної політики, висловлених Європейською Комісією, в частині державних зелених закупівель (GPP) [9].

Проте з метою стимулювання швидкого розвитку інновацій потрібно подолати проблеми, що склалися в економіці України.

На думку М. Є. Шкурат та Ю. І. Миколайчук, найбільш проблемними питаннями є: низький рівень розвитку кластерів; державні організації і установи не зацікавлені у закупівлі нової технологічної продукції або ж не мають достатнього фінансування для цього; частка підприємств, які готові приймати і впроваджувати інновації у свій виробничий процес залишається незначною. Поряд з цим, потребує вирішення проблема низького рівня залучення прямих іноземних інвестицій та трансферу технологій [10].

Для України залишається актуальним удосконалення податкового інструментарію стимулювання інноваційної діяльності, оскільки воно практично не здійснюється, окрім задекларованих можливостей у законодавстві. При цьому в Україні не існує дієвого закону, який би регламентував правові основи підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом інвестицій і інновації. Основою розвитку іннова-

ційної діяльності в Україні доцільно визначити державне регулювання цієї сфери [11].

Одним із основних інструментів державного стимулювання розвитку інновацій в повоєнний період може виступити система державних закупівель інновацій, що продиктована гармонізацією українського законодавства щодо публічних закупівель із законодавством ЄС.

Дослідження системи публічних закупівель інновацій в ЄС дає змогу зробити висновок, що кожна з країн співтовариства має власну політику щодо державних закупівель інновацій. Проте на рівні ЄС існують законодавчі норми та рекомендації, що стимулюють державні закупівлі інновацій у країнах-членах у такі способи як: встановлення рамкового законодавства, програми співфінансування інноваційних закупівель, обмін досвідом та інформацією між експертами зі сфери публічних закупівель, а також навчання.

У червні 2015 р. Європейська Рада ухвалила висновок щодо закупівель інновацій, який містить рекомендації державам-членам ЄС щодо розвитку системи державних закупівель інновацій, а саме:

1. Створити стратегічну основу для закупівель інновацій разом із чітким планом дій.
2. Підвищити обізнаність замовників та створити координаційну службу підтримки замовників.
3. Розробити та надавати фінансові стимули для здійснення закупівель інновацій.
4. Встановити цілі закупівель інновацій із системами моніторингу на європейському та національному рівнях [12].

Основні елементи системи державних закупівель інновацій в ЄС та їх характеристика, наведені в табл. 1.

Відповідно до п. 49 Преамбули Директиви ЄС 2014/24 про державні закупівлі передбачено запровадження процедури інновацій-

Таблиця 1

Основні елементи системи державних закупівель інновацій в ЄС та їх характеристика

	Елементи	Характеристика
1.	Цілі державної закупівлі інновацій	<p>1. Модернізація державних послуг за допомогою більш якісних та економічно вигідних рішень.</p> <p>2. Сприяння конкретним новим ринкам інноваційних рішень, допомагаючи інноваційним компаніям досягти економії від масштабу для розвитку свого бізнесу.</p>
2.	Загальна процедура	<p>Крок 1: сформувати критичну масу купівельної спроможності з боку попиту (за рахунок одного досить великого покупця або декількох менших покупців у групі покупців), щоб стимулювати промисловість до нарощування виробництва та формування пропозиції на ринку рішень з вимогами до ціни та якості для широкомасштабного розгортання виробництва.</p> <p>Крок 2: замовник(и) заздалегідь повідомляють про інноваційні потреби (з необхідною функціональністю/продуктивністю та, можливо, також вимогами до ціни). Вони висловлюють намір придбати критичну масу інноваційних продуктів, якщо промисловість зможе вивести їх на ринок із заздалегідь визначеними вимогами ціни / якості до конкретної дати. Виробники можуть побажати провести перевірку відповідності (conformance testing) рішень постачальників, які висунули потенційні рішення до цільової дати. Це здійснюється з метою перевірки існуючих інноваційних рішень щодо задоволення їх потреб, перш ніж фактично їх придбати.</p> <p>Крок 3: фактичні державні закупівлі інноваційних рішень за допомогою однієї з існуючих процедур державних закупівель (наприклад, відкрита / переговорна процедура, конкурентний діалог тощо).</p>
3.	Документи, що регулюють процедуру закупівель	<p>1. Директива 2014/24 / ЄС про державні закупівлі.</p> <p>2. Директива 2014/25 / ЄС про закупівлі суб'єктами господарювання, що працюють у водній сфері, сферах енергетики, транспорту та поштових послуг.</p> <p>3. Директива 2014/23 / ЄС про надання концесійних контрактів.</p>
4.	Способи закупівель	<p>1. Докомерційні закупівлі (Pre-Commercial Procurement, PCP). Відбуваються за умови відсутності інноваційних рішень близьких до вимог ринку, що вимагає нових досліджень та розробок (НДДКР) з метою стимулювання їх створення.</p> <p>2. Державні закупівлі інноваційних рішень (Public Procurement of Innovation Solutions, PPI). Використовуються, коли проблеми можна вирішити вже існуючими інноваційними рішеннями та не потребують нових досліджень і розробок (НДДКР).</p> <p>3. Інноваційне партнерство. Застосовується при необхідності одночасного придбання як досліджень і розробок (НДДКР), так і вироблених з них товарів чи послуг. Відбувається у три етапи:</p> <p>1 етап. Конкурсна фаза на початку процедури, коли партнерів обирають на основі їхніх навичок та вмінь. Контракти укладаються з використанням критеріїв найкращого співвідношення ціни та якості.</p> <p>2 етап. Етап досліджень та розробок (НДДКР), коли партнери розробляють нове рішення у співпраці з замовником.</p> <p>3 етап. Остаточний комерційний етап, коли партнери надають кінцеві результати.</p>

Джерело: складено авторами на основі [13]

ного партнерства в державні закупівлі з метою поліпшення умов для використання інновацій в країнах ЄС.

Інноваційне партнерство має складатись із послідовних етапів, починаючи від проведення науково-дослідних робіт і закінчуючись, але не обов'язково, виробництвом та постав-

кою продукції. Оскільки інноваційне партнерство передбачає створення принципово нової продукції, якої ще немає на ринку, замовник зобов'язаний визначити проміжні завдання, які мають бути виконані учасником-партнером і за які має бути передбачено оплату. За результатом виконання таких проміжних

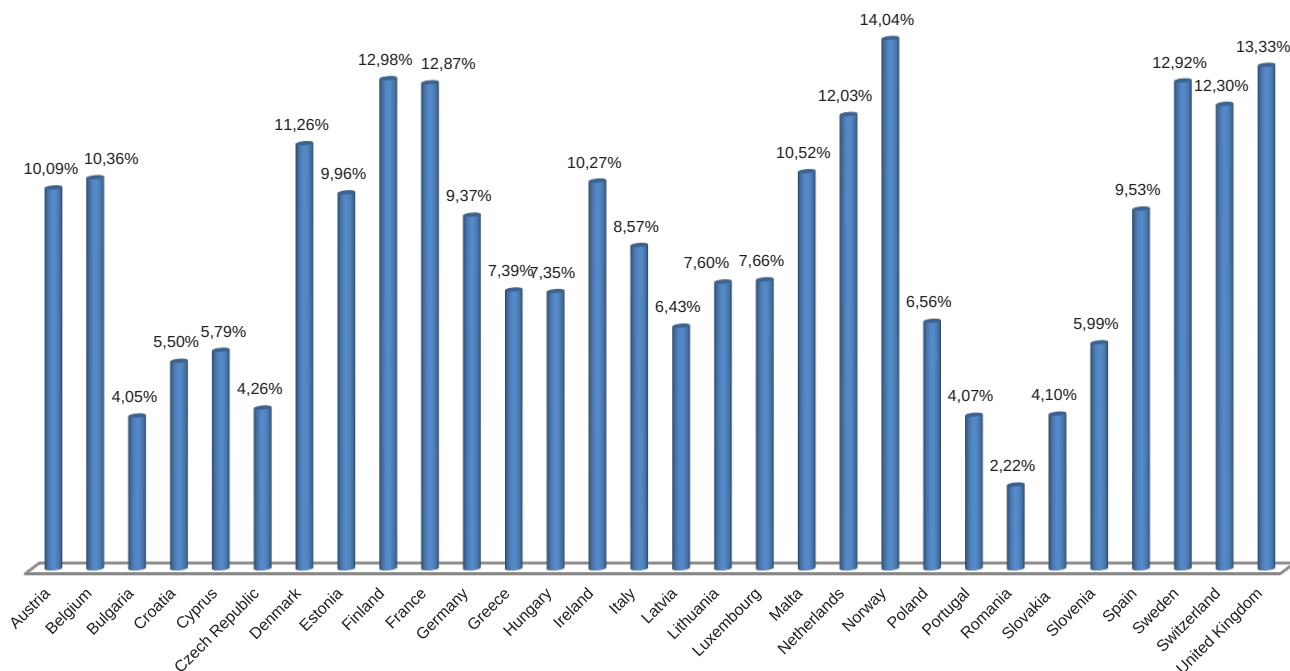

Рис. 2. Частка інновацій у загальному обсязі державних закупівель країн ЄС у 2018 р.

Джерело: складено авторами на основі [15]

завдань замовник має право після кожного етапу припинити інноваційне партнерство, якщо йдеться про одного учасника-партнера, або у разі такого партнерства з декількома учасниками скоротити кількість партнерів шляхом розірвання індивідуальних договорів, однак лише за умови, що замовник визначив таку можливість та умови її реалізації у тендерній документації [14].

Уряди економічно розвинутих країн ініціюють державні закупівлі інноваційних розробок із подальшим впровадженням їх у муніципалітетах, державних та комунальних підприємствах. Механізм державних закупівель чітко прописаний і не лише відкриває шлях для інноваційних продуктів, а й стимулює розвиток інновацій, проте ще не знайшов значного поширення в країнах ЄС. Станом на 2018 р. частка інновацій у загальному обсязі державних закупівель країн ЄС становила в середньому по 30 країнах ЄС 10,62%.

На відміну від країн ЄС, в Україні майже відсутня практика державної закупівлі інновацій. Державні установи не довіряють інноваційним рішенням як таким, не дбають про

рівень безпеки цих розробок, оскільки часто глибоко не досліджують їх користь.

Основними ризиками при впровадженні європейської моделі державних закупівель в Україні є неправильна її імплементація через відсутність стратегії впровадження; корупційні ризики, пов'язані із закупівлею рішень, які не є інноваціями, маніпуляції політичних сил; неконкурентоспроможність України та ризик стати постачальником «сировини» [16].

Висновки. Провівши аналіз державних закупівель як інструменту стимулювання інновацій в ЄС, розроблено пропозиції щодо їх використання в Україні, а саме: на законодавчому рівні затвердити стратегічний курс держави в даній сфері та механізм проведення закупівель інновацій; створити реєстр інновацій та координаційну службу підтримки їх замовників з метою надання консультацій через складність проведення таких закупівель; розробити систему фінансових стимулів в цій сфері, що може включати пільгове кредитування для замовників інновацій та створення спеціальних фондів фінансування закупівлі інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карлін М.І. Особливості здійснення та фінансування публічних закупівель у країнах Вишеградської групи в сучасних умовах. *Економічний форум*. 2021. № 1(3). С. 116–124. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-3-17>.

2. Малолітнева В. К. Публічні закупівлі для розвитку інновацій як засіб підвищення якості життя в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 1(58). С. 140–147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.58-1.30>.
3. Czarnitzki D. Public Procurement of Innovation: Evidence from a German Legislative Reform. *International Journal of Industrial Organization*. 2020. Vol. 71. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijindorg.2020.102620>.
4. Krieger B., Zipperer V. Does green public procurement trigger environmental innovations? *Research Policy*. 2022. Vol. 51(6). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2022.104516>.
5. Global Innovation Index – 2015. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2015.pdf (дата звернення: 01.10.2022).
6. Global Innovation Index – 2016. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf (дата звернення: 01.10.2022).
7. Global Innovation Index – 2017. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf (дата звернення: 01.10.2022).
8. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). URL: https://www.wipo.int/directory/en/details.jsp?country_code=UA (дата звернення: 01.10.2022).
9. Лаговська О. А., Легенчук С. Ф., Свірко С. В. Державні закупівлі в Україні: аналіз переваг і недоліків. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2021. № 2(49). С. 56–60. DOI: [http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2021-2\(49\)-56-60](http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2021-2(49)-56-60).
10. Шкурат М. Є., Миколайчук Ю. І. Україна у глобальному інноваційному просторі. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4(40). С. 56–60. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.4.1>
11. Березовська Л. О., Долженко І. І. Податкове регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2021. Т. 26. № 1(86). С. 123–129. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/1-86-19>.
12. Політичні ініціативи ЄС щодо закупівель інновацій. *Офіційний сайт Європейського Союзу*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/eu-policy-initiatives-innovation-procurement> (дата звернення: 01.10.2022).
13. Закупівля ІКТ інновацій. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/innovation-procurement> (дата звернення: 01.10.2022).
14. Малолітнева В. Інноваційне партнерство як спеціальна процедура публічних закупівель у Європейському Союзі та засіб розвитку інновацій. *Господарське право і процес*. 2019. № 11. С. 90–97. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.11.15>.
15. Benchmarking of R&D procurement and Innovation Procurement Investments In countries across Europe. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/results-eu-wide-benchmarking-innovation-procurement-investments-and-policy-frameworks-across-europe> (дата звернення: 01.10.2022).
16. Публічна консультація «Закупівля інновацій в Україні». Аналітичний звіт. URL: <https://ag.com.ua/upload/0050784001623748846.pdf> (дата звернення: 01.10.2022).

REFERENCES:

1. Karlin M. I. (2021) Osoblyvosti zdiisnennia ta finansuvannia publichnykh zakupivel u krainakh Vyshehradskoi hrupy v suchasnykh umovakh [Peculiarities of implementation and financing of public procurement in Visegrad Group countries in modern conditions]. *Economic Forum*, 1(3), 116–124. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-3-17>. (in Ukrainian)
2. Malolitneva V. K. (2019) Publichni zakupivli dlia rozvytku innovatsii yak zasib pidvyshchennia yakosti zhyttia v Ukraini [Public procurement for the development of innovations as a means of improving the quality of life in Ukraine]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 1(58), 140–147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.58-1.30> (in Ukrainian)
3. Czarnitzki D. Public Procurement of Innovation: Evidence from a German Legislative Reform (2020). *International Journal of Industrial Organization*, 71. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijindorg.2020.102620>.
4. Krieger B., Zipperer V. (2022) Does green public procurement trigger environmental innovations? *Research Policy*, 51(6). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2022.104516>.
5. Global Innovation Index – 2015. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2015.pdf.
6. Global Innovation Index – 2016. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf.
7. Global Innovation Index – 2017. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf.
8. World Intellectual Property Organization (WIPO). Available at: https://www.wipo.int/directory/en/details.jsp?country_code=UA.

9. Lahovska O. A., Lehenchuk S. F., Svirko S. V. (2021) Derzhavni zakupivli v Ukraini: analiz perevah i nedolikhiv [Public procurement in Ukraine: analysis of advantages and disadvantages]. *Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*, 2(49), 56–60. DOI: [http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2021-2\(49\)-56-60](http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2021-2(49)-56-60). (in Ukrainian)
10. Shkurat M. Ie., Mykolaichuk Yu. I. (2020) Ukraina u hlobalnomu innovatsiinomu prostori. Ekonomika i orh-anizatsiia upravlinnia [Ukraine in the global innovation space]. *Economics and management organization*, 4(40), 56–60. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.4.1>. (in Ukrainian)
11. Berezovska L. O., Dolzhenko I. I. (2021) Podatkove rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti subiektiv hosp-odariuvannya v Ukraini [Tax regulation of innovative activities of business entities in Ukraine]. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova*, 1(86), 123–129. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/1-86-19>. (in Ukrainian)
12. EU policy initiatives on Innovation Procurement. An official website of the European Union. Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/eu-policy-initiatives-innovation-procurement>.
13. Procurement of ICT innovation. An official website of the European Union. Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/innovation-procurement>.
14. Malolitneva V. (2019) Innovatsiine partnerstvo yak spetsialna protsedura publichnykh zakupivel u Yevro-peiskomu Soiuzi ta zasib rozvytku innovatsii [Innovation partnership as a special public procurement procedure in the European Union and a means of innovation development]. *Commercial law and process*, 11, 90–97. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.11.15>. (in Ukrainian)
15. Benchmarking of R&D procurement and Innovation Procurement Investments In countries across Europe. Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/results-eu-wide-benchmarking-innovation-procurement-investments-and-policy-frameworks-across-europe>.
16. Publichna konsultatsiia «Zakupivlia innovatsii v Ukraini». Analitychnyi zvit [Public consultation "Purchasing innovations in Ukraine". Analytical report] Available at: <https://ag.com.ua/upload/0050784001623748846.pdf>.